

או לא?

אם אמרת בשינוי קודש שמהני לעקור את שם הפסח שלא בזמנו, משום שבזמנו הוא פסול, שיש בו כמה חומרות —

וצדדי הספק הם:

א. שכן פסולו בגופו [שחושב מחשבת פסול על עצם הקרבן — שחושב על הפסח שיהא שלמים],

האם אמרינן דשינוי בעלים בפסח שלא בזמנו דינו כשינוי קודש [כמו שינוי שם הקרבן — מפסח לשלמים] דמו, ומכשיר ליה בתורת שלמים.

ב. וישנו בארבע עבודות.

או לא?

בכל קרבן יש ארבע עבודות שמעכבות את הכפרה של הקרבן — שחיטה קבלת הדם, הולכת הדם למזבח, וזריקה [ארבע עבודות הללו נקראות "ארבע עבודות הדם"]. ומחשבת שינוי קודש פוסלת את הפסח בכל אחת מהעבודות הללו.

אמר רב פפא: אמריתא לשמעתיא [דלהלן] קמיה דרבא, שאפשר לפשוט את הספק על ידי לימוד מבנין אב:

בשחיטה כתיב "ואמרתם זבח פסח" — שתהיה זביחה לשם פסח. ושאר עבודות ילפינן מדכתיב "ועשיתם פסח" שיהיו כל עשיותיו לשם פסח. כדילפינן בזבחים ז א]

הואיל ושינוי קודש פוסלו בזמנו, ושינוי בעלים פוסלו בזמנו.

כי דין שינוי בעלים שוה לדין שינוי קודש — פסח וחטאת נפסלים לגמרי בין בשינוי קודש ובין בשינוי בעלים. ושאר הקרבנות נפסלים לענין שלא עלו לבעלים לשם חובה, אבל זורקים את דמם ובשרם נאכל, בין בשינוי קודש ובין בשינוי בעלים.

וישנו לאחר מיתה. שאם האבא היה חייב טא-א קרבן ומת והניח נכסים, הרי הנכסים משועבדים להביא מהם את החיוב של האב, ומי שיוורש את הנכסים מקריב מהם את הקרבן שהאב היה חייב. ואם שחטו את הקרבן לשם קרבן אחר, הרי זה נפסל, והנכסים נשארו בשיעבודם עד שיביא מהם קרבן אחר ויקריבנו כראוי.⁽¹⁾

לפיכך יש ללמוד: מזה שינוי קודש, שפוסלו בזמנו, מכשירו לאחר זמנו.

וישנו בקרבן צבור כבקרבן יחיד כי שינוי קודש פוסל גם בקרבנות הציבור.

אף שינוי בעלים, שפוסלו בזמנו, מכשירו לאחר זמנו.

ואמר לי: לא! כי יש לפרוך:

הבשר, אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה, ודין זה נוהג בכל הקרבנות חוץ מפסח וחטאת. אבל פסח וחטאת ששחטן שלא לשמן פסולים לגמרי. והטעם שרש"י נקט כאן רק הפסול "לא עלו",

1. עיין רש"י שכתב שאם שחט לשם קרבן אחר לא עלה לשם חובה, כלומר שאינו פסול לגמרי [שלא לזרוק את הדם ושהבשר טעון שריפה], אלא הקרבן כשר לזרוק את הדם ולאכול את

אלא בזריקה בלבד. כי הבעלות על הקרבן היא רק על הכפרה, והכפרה היא רק בזריקה, וממילא נחשב שינוי בעלים רק אם משנה את שם הבעלים בזריקה, מה שאין כן בשאר עבודות שלא נקרא שם בעלים עליהם, אם מחשב בהם לשם בעלים אחרים אין זה שינוי.⁽³⁾

תאמר בשינוי בעלים שהוא קל משינוי קודש –

דאין פסולו מכח מחשבה בגופו של הקרבן, אלא מכח מחשבה על הבעלים.⁽²⁾

ואינו פוסל בכל ארבעת עבודות הדם,

לזרוק לשם אחרים. אבל אם הוא לא חושב על הזריקה כלל, אלא שהשחיטה עצמה היא לשם אחרים, אינו פוסל. וכן אמר רב אשי בזבחים ד ב, ז ב: אמר הריני שוחט לשם פלוני כשר, שחטו לזרוק לשם פלוני פסול.

וזו החומרא של שינוי קודש, שאם חשב על השחיטה עצמה פסול. כדכתיב "זבח שלמים" – שתהא זביחה לשם שלמים [ואם שחט שלמים לשם קרבן אחר, לא עלה לבעלים לשם חובה]. ובחטאת כתיב "ושחט אותה לחטאת". ובפסח כתיב "זבח פסח הוא" – שתהא זביחה לשם פסח [ואם שחט פסח או חטאת לשם קרבן אחר פסולים לגמרי].

ורש"י הוסיף עוד, דהא דשינוי בעלים פוסל רק במחשב על הזריקה, היינו בכל הקרבנות חוץ מקרבן פסח. אבל בפסח, הואיל ועיקר הקרבנות היא לצורך אכילת הבשר, אם שחטו שלא לשם בעליו על מנת להאכילו למנוים אחרים פסול. [ורש"י מוכיח כן ממתניתין דלקמן. ואף על פי שהבנין אב הוא לגבי פסח, מכל מקום יש פירכא דשינוי בעלים קל משינוי קודש, הואיל ובשאר קרבנות אינו נוהג בארבע עבודות].

עוד כתב רש"י לקמן ד"ה כמי, שיש מפרשים שמה שאמרו שינוי בעלים אינו בארבע עבודות קאי על מחשבת שלא לאוכליו בפסח, שאינה פוסלת אם מחשב בשעת זריקה. כדאמרינן לעיל ס א אין מחשבת אוכלין בזריקה. ורש"י דחה פירוש זה, דשלא לאוכליו אינו שינוי בעלים, שהרי מדובר במחשב לשם מי

שנוהג בשאר קרבנות, ולא פסול פסח וחטאת שפסולים לגמרי, משום דפסח וחטאת אינם קרבים כלל לאחר מיתה. כי מי שמת, בטל מינויו מהפסח [כדתנן לקמן צח א], ואי אפשר להקריב עבורו לאחר מיתה כלל. ובחטאת יש הלכה למשה מסיני שחטאת שמתה בעליה תמות.

2. רש"י. אמנם בגמרא בסמוך אמרינן שהטעם שלא נחשב פסולו בגופו הוא משום דהוי מחשבה בעלמא.

ורש"י פירש כאן לפי ההוה אמינא שרק שינוי בעלים לא הוי פסולו בגופו, אבל שינוי קודש הוי פסולו בגופו. והסברא לכך היא שרק בשינוי בעלים מחשב על הבעלים ולא על גוף הקרבן, אבל בשינוי קודש מחשב על גוף הקרבן. אבל בסמוך מסקינן שגם שינוי קודש לא הוי פסולו בגופו, משום שכל פסול מחשבה היא מחשבה בעלמא, כדאיתא שם.

3. עיין רש"י. [ואע"ג שיש גם בעלות על הבשר לאכילה, זה לא מחייב לעשות את העבודות לשמו. כי הבעלות על הבשר אינה תלויה כלל בכפרה של הקרבן, אלא היא בעלות בפני עצמה על אכילת הקרבן].

ורש"י הוסיף שבאמת מרבין בזבחים דף ד א פסול של שינוי בעלים בכל ארבע עבודות, אבל זהו במי ששוחט על מנת לזרוק שלא לשם אחרים, וכן במקבל או מוליך את הדם על מנת

ואינו פסול לאחר מיתה כי לאחר מיתה אין שם בעלים עליו, לפיכך אם חשב לשם אחר אינו פסול.⁽⁴⁾

ואינו פסול בקרבן צבור כבקרבן יחיד. כי בציבור לא שייך שינוי בעלים, שהרי כל ישראל הם בעלים של הקרבן. ואם שוחט לשם נכרים אינו פסול, כי שינוי בעלים פסול רק אם שינה לשם אחר שהוא גם מחויב כפרה. אבל אם שינה לשם מי שאינו מחויב כפרה אינו פסול. [דשינוי בעלים ילפינן מ"לכפר עליו" ולא על חבירו, לפיכך בעינן שיהא חבירו מחויב כפרה כמותו]. ונכרי אינו מחויב כפרה.

ומבארין יותר: ואף על גב דתרתיה מהפירות דלעיל לאו דוקא [באמת אינם פירות], תרתיה מיהא דוקא.

ומבארין איזה מהפירות לאו דוקא:

דמאי שנא שינוי בעלים דלא הוי פסולו בגופו, דפסולו על ידי מחשבה בעלמא היא, ומחשבה אינה פסול בגוף הקרבן [ופסול בגוף הקרבן הוא כגון נטמא הבשר או יצא חוץ למחיצתו].

שינוי קודש נמי פסולו על ידי מחשבה בעלמא היא, ואינו פסול בגוף הקרבן.

ותו — הא דאמר שינוי בעלים אינו לאחר מיתה. זה אינו אליבא דכולי עלמא. שהרי נחלקו בזה אמוראים במסכת זבחים [דף ד ב ודף ז ב].

ולרב פנחס בריה דרב אמר דאמר יש שינוי בעלים לאחר מיתה [שהיורש הוא בעלים וצריך לשחוט לשמו,⁽⁵⁾ ואם שחטו לשם אדם אחר לא עלה לשם חובה וצריך היורש להביא קרבן אחר] — מאי איכא למימר [איך אפשר לומר פירכא מה לשינוי קודש שכן נוהג לאחר מיתה, הרי גם שינוי בעלים נוהג לאחר מיתה?]

ומסקינן: תרתיה מהפירות מיהת דוקא נינהו, ונדחו דברי רב פפא שרצה להכשיר פסח בשאר ימות השנה שלא לשם בעליו מבנין אב משינוי קודש.

ומסקינן: אלא אמר רבא: פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים נעשה כמו שאין לו בעלים בזמנו [כלומר — כמי ששחט בזמנו שלא לשם בעליו],⁽⁶⁾ ופסול.

מתניתין:

חידוש יש בקרבן פסח שאינו נוהג בכל

אינו בר כפרה גמורה כי אין כפרה למתים, לפיכך לא שייך בזה פסול שינוי בעלים, כי פסול זה נלמד מ"לכפר עליו" ולא על חבירו, והיינו רק במי שייך בו כפרה גמורה.

5. רש"י בזבחים דף ז ד"ה יש בעלים.

6. רש"י. ותוספות פירשו דהוי כפסח בזמנו

שמנוי עליו אבל אינו יכול לאכול. ופוסלת רק במחשב בשחיטה. אבל שלא למנויו — שהוא שינוי בעלים — אדרבא, עיקרה במחשב בזריקה כדילפינן מ"לכפר עליו" ולא על חבירו, וכפרה היינו זריקה.

4. עיין רש"י. וכתבו תוספות, דאף על פי שמקריבו מחמת החיוב של האב, מכל מקום

כשר. אף על פי שלכתחילה יש לאחר את שחיטת הפסח לאחר שחיטת התמיד.

ובלבד שלא יזרוק את דמו מיד, אלא **שיהא אחר ממרס** [מערכב] **בדמו**, בשביל שלא יקרוש **עד שיזרק** דם **התמיד**, ורק אחר שזרקו את דם התמיד יזרוק את דם הפסח.

ואם נזרק דם הפסח קודם לתמיד, **כשר.**

ואף על פי שדרשו חכמים [לעיל נט א] שהתמיד קודם לפסח, משום שנאמר בפסח "בערב" ו"בין הערביים" ואילו בתמיד נאמר רק "בין הערבים" בלבד [ומשמע מכך שהפסח צריך איחור יותר מאשר התמיד], מכל מקום דין זה הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר.

גמרא:

תנו רבנן: כיצד היא מחשבת "שלא לאוכליו"?

השוחט לשום [לשם] אכילת חולה, או לשום אכילת זקן, שאינם יכולים לאכול כזית.

כיצד שלא למנויו?

נמנו עליו בני חבורה זו, ושחטו לשם אכילת בני חבורה אחרת.

והוינן בה: **מנחני מילי**, מנין למדר דין זה שפסח ששחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו פסול?

ומתריצין: **דתנו רבנן:** נאמר בענין הפסח

הקרבתו, שחייב האכילה הוא מטרה עיקרית בהבאתו, ולכן יש צורך שיהיה לקרבן הפסח "בעלים על אכילתו" כמו שלכל קרבן יש "בעלים על כפרתו".

בעלות זו מתבטאת בכך שאין הפסח נשחט אלא למנויו, ומשמעותו היא שיש לשחוט את הפסח לשם ה"בעלים על אכילתו", מלבד הצורך לשחוט אותו על מי שהוא "בעלים על כפרתו".

א. הפסח **ששחטו** על מנת להאכיל בשרו **שלא לאוכליו**, כגון לזקנים או לחולים שאינם יכולים לאכול כזית.

וכן אם שחטו על מנת להאכילו **שלא למנויו** אלא לאנשי חבורה אחרת.

וכן אם שחטו להאכילו **לערלים ולטמאים** – **פסול.** מפני שכל אלו אינם ראויים לאכול את הפסח, והפסח צריך להשחט לאוכליו הראויים.

אבל אם שחטו על מנת להאכיל מקצתו **לאוכליו ומקצתו שלא לאוכליו.**

וכן אם שחטו באותו האופן **למנויו ושלא למנויו**, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים – **כשר.** שכיזון שמקצתם ראויים לאכילה, אין הקרבן פסול, ובגמרא מפורש הטעם.

ב. הפסח ששחטו **קודם חצות היום פסול, משום שנאמר** [שמות יב] "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל **בין הערביים**", שפירושו אחר חצות היום.

ג. ואם שחטו **קודם לתמיד** של בין הערביים,

שמתו בעליו, שדינו הוא שאפילו אם שחטו סתמא פסול.

היות שנאמר בתורה "איש לפי אכלו תכוסו על השה". ו"תכוסו" — לשון סורפי בלשון ארמי [שנקרא דורסי] הוא.

ומשמעו, **כאדם שאומר לחבירו: כוס שחוט** לי טלה זה! ולמדנו שבשעת שחיטה נאמר דין למנויו. שצריך כונה בשעת שחיטה שהיא תהיה למנויו.⁽⁸⁾

ולפי רבי אין צריך לדרוש מ"ושחטו אותו" שהתורה מדברת על זמן השחיטה.

והוינן בה: **אשכחן** [מצאנו] שהשוחט **שלא למנויו** פסול.

השוחט **שלא לאוכליו** — **מנא** לן שפסול?

ומתריצין: **אמר קרא** נאמר [שם]: "**איש לפי אכלו תכוסו**".

"לפי אכלו" — משמע הראוי לאכול, פרט לחולה ולזקן [ואפילו הם מנויים].

"תכוסו" — כבר שמענו לעיל שהוא דוקא למנויו.

ובכך **איתקש אוכליו למנויו**.

ולמדנו מההיקש, כי כשם ששחיטה על מנת להאכילו שלא למנויו פוסלת אפילו בדיעבד. כך גם שחיטה על מנת להאכילו שלא לאוכליו, פוסלת אפילו בדיעבד.

שנינו במשנה בפסח ששחטו לערלים

[שמות יב] "ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו **במכסת נפשות**". ו"מכסת" פירושו מנין.

ובהמשך הפרשה נאמר "ושחטו אותו".

מלמד — שאין הפסח נשחט אלא למנויו. ש"ושחטו אותו" נדרש על "במכסת נפשות", לומר שישחטוהו לשם מנויו.⁽⁷⁾

יכול שחטו שלא למנויו יהא רק נחשב **כעובר על המצוה** של "במכסת נפשות", אבל, ומכל מקום, הקרבן יהיה **כשר** בדיעבד?

תלמוד לומר פעמיים:

א. "**במכסת נפשות**".

ב. איש לפי אכלו **תכוסו** על השה" — "תכוסו", מלשון מנין.

שנה עליו הכתוב, כפל דין זה שהפסח נשחט רק למנויו, פעמיים, כדי ללמד שדין זה הוא **לעכב**, שאם שחטו שלא למנויו, פסול.

[בכל הקדשים נאמר כלל זה. שכל מצוה שנשנתה פעמיים — "שנה עליו הכתוב לעכב"].

רבי אומר: מנין אנו יודעים שדין "במכסת" [למנויו], נאמר על עבודת שחיטה, שאם שחטו על מנת להאכילו שלא למנויו פסול? שמא כוונת הפסוק על עבודה אחרת משאר העבודות, כגון הזריקה?

8. ומפרשים את המלה "תכוסו" גם מלשון מנין כפשוטו, וגם מלשון שחיטה כלשון סורסי.

7. על פי רש"י בעמוד ב ד"ה הואיל. אבל בתוספות כתבו שרבי דלהלן בא להסביר את דברי תנא קמא.

ולטמאים שהוא פסול.

ב-א-ב שחטו להאכילו למולין,

ודין הוא, יש ללמוד מדין "בנין אב" שלא יפסול.

כי יש ללמוד את פסול השוחט לשם ערלים מהשוחט לטמאים — הואיל וערלה [השוחט לערלים] פוסלת, וטומאה [השוחט לטמאים] פוסלת.

מה טומאה, לא עשה בה מקצת טומאה, כששחט מקצתה לטמאים ומקצתה לטהורים, ככל טומאה, כאילו שחט את כולה לשם טמאים בלבד.

אלא הדין הוא שבמקצת טומאה, כשר. ורק ככל טומאה פסול.

אף ערלה — לא עשה בה מקצת ערלה [שמקצת מהאוכלים ערלים] ככל ערלה.

ולכן השוחט לשם מולין וערלים כשר.

[ובגמרא לקמן מתבאר למה פשוט לנו שמקצת טומאה כשר. ואילו במקצת ערלה אנו מסופקים ולומדים אותו מטומאה].

ושואל התנא:

או בלך שמא תלך לדרך זו, ללמוד להיפך, שהשוחט את הפסח למולין וערלים, הרי זה פסול. ותאמר כך:

הואיל וערלה פוסלת אם שחט לערלים, וזמן פוסל, שאם שחט את הקרבן במחשבת פיגול, על מנת לאוכלו אחרי זמן אכילתו הרי הוא פסול [ונקרא "פיגול"]. ולכן יש לנו ללמוד פסול ערלה בבנין אב מפסול זמן:

[ומבאר הגרי"ז שהתחדש בקרבן פסח דין מנויים, שצריך בעלות על זכות האכילה, והתחדש בכך גם דין מחשבה, שכמו שיש מחשבת בעלים לכפרה, והיא שייכת לזריקה, כך צריך לחשוב בשעת השחיטה מי הוא ה"בעלים של האכילה"].

וחישוב גם בשעת השחיטה על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה של הדם. בין אם הם מנויים ובין אם אינם מנויים.

רב חסדא אמר פסול, רבה אמר כשר.

ועתה מפרשת הגמרא את מחלוקתם:

רב חסדא אמר פסול: כי יש פסול של מחשבת ערלים [מחשבה לשם ערלים] בזריקה. כלומר אם חשב בשעת שחיטה לזרוק את הדם בשביל ערלים, פסול.⁽¹⁾

רבה אמר כשר: אין פסול של מחשבת ערלים בזריקה.

אמר רבה: מנא אמינא לה, מנין לי שאין מחשבה בשעת שחיטה לזרוק את הדם לשם ערלים פוסלת?

דתניא: נאמר [שמות יב] בענין קרבן פסח: "וכל ערל לא יאכל בו". ומבואר במשנה שאם שחט את הפסח עבור ערל פסול.

אם כן, השוחט את הפסח על מנת להאכילו למולים ולערלים — יכול יפסול הערל את בני חבורה הבאין עמו, והקרבן יפסל?

1. זו דעת התוספות בעמוד א ד"ה ושחטו. שמה

שאמר רב חסדא "יש מחשבת ערלים בזריקה"